Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys valtion virkamieslain muuttamisesta HE 187/2021 vp

Valtion pääsopijajärjestöt (Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO, Ammattiliitto Pro ja Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL) lausuvat otsikkoasiassa kunnioittaen seuraavaa.

Virkamieslain 6 b §:n 1 momentti

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, virkamieslaissa ei ole säännöksiä määräaikaisen virkasuhteen hakumenettelystä, vaan tämä perustuu valtiovarainministeriön ohjeistukseen, jonka mukaan enintään vuoden pituinen määräaikaisuus voidaan täyttää ilman julkista hakumenettelyä. Julkinen hakumenettely on pääsääntö, josta muutosehdotus on selvä poikkeus. Nyt on tarkoituksena pidentää käytäntö kaksi vuotta kestäviin määräaikaisuuksiin. Tälle ei ole kuitenkaan esitetty riittäviä perusteita. Lisäksi tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ministeriön ohjeistuksen muutostarve johtaa virkamieslain muuttamiseen, mitä on pidettävä poikkeuksellisena.

Asiassa ei ole syytä laajentaa poikkeusta kahden vuoden määräaikaisiin virkasuhteisiin. Ministeriön ohjeessa on myös sellaisia osioita, joista tulisi säätää lailla, eikä jättää niitä ohjeen tasolle. Esimerkkinä voidaan mainita juuri määräaikaisen virkasuhteen hakumenettely ja poikkeus julkisesta hakumenettelystä.

Esityksen mukaan edellytyksenä on, voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti, että nimitys kyseiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen on tehty alun perin julkista hakumenettelyä käyttäen ja virkamieslain 9 §:n 1 momentissa säädetyt määräaikaisen virkasuhteen perusteet täyttyvät. On perusteltua, että nimityksessä on käytetty alun perin julkista

hakumenettelyä. Vaatimus olisi syytä nostaa hallituksen esityksen perustelujen maininnan ja ohjeistuksen sijasta lakitasolle. Kyse on tärkeästä virkamiesoikeudellisesta periaatteesta eli julkisesta ja avoimesta viranhausta. Lisäksi määräaikaisuuden perusteena on tullut olla työn luonne, jonka tulisi ilmetä suoraan lakitekstistä perustelujen sijaan.

Muutos ei myöskään muuttaisi vallitsevaa oikeustilaa sen osalta, että nimitys tulee ottaen huomioon virkamieslain 59 §:n säännös valituskiellosta edelleenkin valitusoikeuden piiriin vain, jos nimitys on kerralla yli kaksi vuotta. Alle kahden vuoden nimityksissä kyseeseen tulee vain muu laillisuusvalvonta. Tällä muutoksella ei siten ole vaikutusta virkanimitysten laillisuusvalvonnan nykytilaan. Valitusoikeus on olennainen osa oikeusturvaa, joka jää muutoksen jälkeen edelleen puutteelliseksi.

Virkamieslain 6 b § 5 momentti

Pidämme tärkeänä, että virkamieslakia kehitetään siten, että virkamiehen lakisääteistä muutosturvaa vahvistetaan. Katsomme, että irtisanotun virkamiehen muutosturvan parantamiseen tähtäävä uusi 5 momentti on oikeansuuntainen, mutta riittämätön.

Hallituksen esitysluonnoksessa korostetaan muutoksen kohteena olevan henkilön aktiivisuutta uusien tehtävien haussa, mutta esitys jättää irtisanovan viraston sekä valtiotyönantajan vastuun asiassa vähintäänkin epäselväksi. On selvää, että irtisanovalla virastolla tulee olla merkittävä rooli uuden työn selvittämisessä. Jotta muutoksella aidosti voitaisiin parantaa virkamiehen muutosturvaa, on välttämättömänä, että ehdotetun muutoksen toteuttamiseksi irtisanovan viraston sekä laajemmin valtiotyönantajan velvoitteita täsmennetään hallituksen esityksen perusteluissa tai että asiasta vähintäänkin laaditaan ohjeistusta, jossa tarkemmin määritellään mm. irtisanovan viraston velvoitteet asiassa. Ohjeistus on laadittava yhdessä valtion pääsopijajärjestöjen edustajien kanssa.

Virkamieslain 8 a §

Perusteltu muutos. Kannatamme esitystä tältä osin.

Virkamieslain 44 a §

Vuodesta 2017 voimassa on ollut 44a §, jonka mukaan valtion virkamiehen kanssa on voitu tehdä sopimus, jolla rajoitetaan tämän oikeutta siirtyä toisen työnantajan palvelukseen tai aloittaa elinkeinotoimintaa kuuden (6) kuukauden ajan virkasuhteen päättymisestä lukien. Rajoitusajalta maksetaan palkkaa vastaava korvaus.

Hallituksen esitysluonnoksessa halutaan säätää mahdollisuus sopia pidemmästä rajoitus-ajasta (12 kk) korkeimpien virkamiesten kanssa.

Vastustamme ehdotettua pidennystä karenssiaikaan.

Karenssisopimuksia on nykyisen lainkohdan voimassaoloaikana tehty muutamia kymmeniä ja valtaosassa virastoja niitä ei ole tehty lainkaan. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan vain muutama virasto on ilmoittanut, että tarvetta pidennyksille ylipäätään olisi.

Karenssisopimusten rajoitusajan pidentäminen ei ole oikeasuhtainen esitys virkamiesten kannalta. Karenssi heikentää virkamiehen työllistymismahdollisuuksia työmarkkinoilla. Työmarkkina-asema heikkenee sitä enemmän, mitä pidemmästä rajoitusajasta on sovittu.

Karenssiajalta maksetaan korvausta, joka ei ole palkkaa. Korvaus ei kartuta lakisääteistä eläkettä. Laajennuksen kohteena olevien virkamiesten eläkkeen karttuma alenee tässä tapauksessa kuukausitasolla kolminumeroisella luvulla euroja.

Valtion maine työnantajana ei ole kovin hyvä. Tämä näkyy monien tehtävien rekrytointivaikeuksina. Kaikki ylimääräiset kiristykset valtion virkamiesten oikeusasemassa heikentävät entisestään työnantajakuvaa ja pahentavat tilannetta.

Jos karenssiaikaa pidennetään 12 kuukauteen, tulee enimmäisaika myös käyttöön, vaikka yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että se voisi olla harkinnan mukaan tapaus-kohtaisesti lyhyempikin. Euroopan neuvoston korruption vastainen toimielin CREGO kehotti Suomea vuonna 2005 ottamaan käyttöön sääntöjä virkamiesten siirtymiseen yksityiselle sektorille. Karenssiajan pituuteen ei kehotuksessa otettu kantaa. Suomen kansainväliset sitoumukset eivät velvoita karenssisäännöksen kiristämiseen.

Kun nykyistä 44 a §:ä säädettiin, hallitus esitti (90/2016 vp.) karenssiajan pituudeksi jo silloin 12 kuukautta. Eduskuntakäsittelyssä rajoitusaika kuitenkin lyheni tästä kuuteen kuukauteen. Hallintovaliokunta totesi mietinnössään (HaVM 17/2016 vp.), että se pitää rajoitusajan ehdotettua enimmäiskestoa liian pitkänä. Esityksen tavoitteet voitiin valiokunnan näkemyksen mukaan toteuttaa lyhyemmälläkin enimmäisrajoitusajalla.

Ehdotetun lainkohdan mukaan sopimukseen voidaan ottaa määräys sopimussakosta, jonka enimmäismäärä saa olla rajoitusajalta maksettava korvaus kaksinkertaisena. Sopimussakko voisi olla jopa 24 kk:n palkka, jos rajoitusaika nostettaisiin 12 kuukauteen. Sopimussakko eroaa huomattavasti vahingonkorvauksesta ja olisi näin suurena kohtuuton seuraamus. Vertailun vuoksi on todettava, että työsopimuslain 3 luvun 5 §:n 3 momentin mukaan työsuhteen kilpailukieltosopimukseen voidaan ottaa määräys vahingonkorvauksen sijasta tuomittavasta sopimussakosta, joka saa enimmäismäärältään vastata työntekijän työsuhteen päättymistä edeltäneen kuuden kuukauden palkkaa. Virkamieslain säännös siis poikkeaisi huomattavasti työsopimuslain vastaavasta säännöksestä ja olisi tätä huomattavasti ankarampi.

Esityksessä mainitut virkamieslain 44 a §:n muutoksen perustelut eivät edellytä karenssiajan nostamista 12kk:een. Salassapitovelvoitteeseen kuuluvat asiat eivät ole riippuvaisia karenssiajasta. Rikoslain 40 luvussa säädetty salassapitovelvollisuus ja virassa

saadun tiedon hyödyntämiskielto jatkuvat myös virkasuhteen päättymisen jälkeen. Nykyinen lainsäännös on tältä osin riittävä.

Virkamieslain 36 §:n, 62 §:n ja 69 a §:n teknisistä muutoksista ei ole lausuttavaa.

Helsingissä 3.2.2022

JUKO ry:n puolesta

Markku Kojo
neuvottelupäällikkö